

Pól Huus Sólstein

Ogn Føroya Fólks — hugleiðing um at hugsa meir og lurta betur

Akkurát komnir av vakt. Fingið okkum ein góðan bita frá kokkinum, og eru farnir í kamarið. Tað er eitt fýs av landnyrðingi, og tað er ikki sørt at vit feðgarnir eru tryttir. Sonurin og eg eru farnir til skips; hann er 13 ára gamal, hugagóður og spentur og er fyri fyrstu ferð sloppin at uppliva sjólívið, og kenna eitt sindur av saltráka. Eg eri farin til skips, til at uppliva makrelfiskiskapin um summaríð á sjónum, og vónandi gerast eitt sindur meiri vitandi um matvørurnar, sum eg dagliga skal umsita og selja.

Hann hevur longu lagt seg í koyggjuna, móður og tryttur eftir dagsins gerning, og tað var ikki sørt at hann hevði eitt sindur av sjóverki hesa vaktina. Hann hevur ikki meir enn lagt høvdið niður, og biðið sítt Faðir vár, so svevur hann sín søta blund. Sjálvur havi eg sett meg á bonkin, og sum eg siti, hugsi eg um hvussu hansara dagur fór. Man hann droyma um tað hann upplivdi í dag, ella um sína dagligu gongd heima við hús? Um sil ella laks, sum honum dámar so væl. Kanska droymir hann um tað stóra havið og verðina, tað ókenda. Ella bara um makrel, sum hann hevur staðið og flokkað allan dag og sum hann nokk hevur fingið nokk av, bæði í fjølmiðlum, heima og annars. Sum eg siti, gerist eg ikki sørt rørdur tá eg komi at hugsa um okkurt eg havi lisið av Antoine Saint Euxpery, hann sum skrivaði søguna um tann Lítla Prinsin: “Um tú vilt byggja eitt veruligt skip, lat so vera við at beita fólkið eftir timbri og amboðum. Ikki útluta uppgávur til tey og leggja teirra arbeiði til rættis, men vek teirra longsul eftir upplivingunum á tí stóra víða opna havinum”.

Her siti eg so umborð á Norðborg. Hetta ediliga og vakra skip, óivað vordíð til orsakað

av longsli og dreymum. Men tað er sum at eg ikki fái ró í sinnið, og eg royni at leita fram hvat tað er. Ogn Føroya Fólks og MAKRELUR. Hesi gandakenda orðini, sum nú eru vordin hvørs mans ogn og hvørs mans serfrøði og orsök in til bjarging frá allari ólukku innan føroyska fiskivinnu; øll vita so nógv, øll kunnu so nógv, øll eiga rættin; øll eiga pengarnar; og øll duga best.

Eg øsist nakað, og seti meg við telduna og royni at seta okkurt saman; men tað koma bara alt ov nógv innföll: politikarar, serfrøði, ambitióinir, heimføði, heimssøga, royndir og VIRÐING. Jú eg má í øllum førum koma við mínari áskoðan heldur enn at grenja. Eg ætli mær at skriva og siga mína meining um hetta málið; tað er ikki fyri at øll skulu verða samd við mínari meining, men kanska tey kunnu hava eina virðing fyri henni.

Og latum okkum byrja við byrjanini.

Eg eri ikki reiðari. Eg eigi onki skip. Mín einasta ogn er vitan, og eitt sindur av skuld.

Fyrstu ferð eg var við til at skipa fyri at frysta makrel í Føroyum var í 1991, men hetta datt niðurfyri; tað var kreppa, og tá varð tað líkasum at onki bar til. Sjálvur fór eg fjart frá vinnulívi og fór at fjakka bæði likamliga og sálarliga í tvey ár; var lærari, skrivaði tónleik, málaði, yrkti og fór at fjakka í Russlandi og Fjareystri, til eg fór aftur á skúlabonk. Meðan eg sat á skúlabonki, arbeiddi eg í Føroyum, Onglandi og Danmark.

Av tilvild, vildi lagnan tað at eg eftir loknan lestur, í 1997, aftur endaði í einum starvi við innfrysting og sølu av uppsjóvarfiski. Í 2005 fekk eg boði starv, eisini innan uppsjóvarvinnuna, í Íslandi, til eg aftur kom til

Føroyar í 2007. Í dag eigi og reki eg, saman við øðrum, eina sölufyritøku sum bert hevur til endamáls at selja uppsjóvarvørur, og vit selja árliga fyri á leið 230 milliónir kr. Og eg eri IKKI reiðari, og havi ongantíð átt nakað skip, men havi alt mítt vaksna lív arbeitt við uppsjóvar fiski og uppsjóvar úrdráttum.

Makrelur, hesin ediliga snøggi og kviki fiskurin. Hann hevur øst okkum tí hann er so virðismikil, til tíðir. Men hann hevur eisini, sum so mangt annað, fingið tað ringasta upp í okkum. Og her ræður um at verða á vakt, ikki fyri hvørjum øðrum, men fyri hvørjum einstakum av okkum. Vit skulu hyggja inneftir. Kendi enski heimspekingurin Sir Francis Bacon sigur einastaðni í sínum essay'um:

Drivnir praktikarar hava andstygd fyri lesnaði, tey fávitskutu hávirða hann, og “TEY VÍSU” brúka hann. Tey vísu læra ikki hvussu lesnaðurin skal nýttast; tað er eitt innlit sum liggur uttan fyri tey og yvir teimum, og sum bert verður tilognað við eyggleiðing. Les tí ikki fyri at mótsiga og avsanna, heldur ikki fyri at tú skalt trúgva og taka tað lisna fyri givið, ella fyri at kunna tosa um tað og kjakast, men fyri at ivast og royna at skyna á; til vit og skil.

Vit kenna okkum øll aftur í hesum, og okkum tørvar ikki at siga meir enn fiskivinna og fiskifrøðingar og Hagstovan. Ella útróðrarmenn og búskaparfrøðingar. Ella vinna og Heilsufrøðiliga Starvsstovan. Tá halda vit fyri oyruni og rópa eftir hvørjum øðrum, sum vera man uttan at fáa nakað veruligt samband.

Bacon livdi í 1561! Og tað hann vísir til er ikki eitt nýtt fyrbrigdi. So vit hava enn nakað at arbeiða við, øll somul og allir partar. Ongin

er betri enn nakar annar í so máta, men øll kunnu vit detta í hesa grøvina.

Tí ræður um at vísa so mikið av virðing fyri hvørjum øðrum at vit kunnu kjakast um fiskivinnuna, uttan í útgangspunktinum altíð at halda at ein hevur rætt og annar skeivt.

Ogn fólksins. Eg havi ferðast og verið í og selt til 12 av teimum londunum, sum hava livað dreymin út við at rættvísgera ‘fólksins ogn’ hugtakið, og í ONGUM av teimum havi eg fingið eyga á at tað er betur, heldur enn at staðfesta ognarrættin við treytum, til NØKUR.

Her er vandi á ferð, við tað at menningin innan fiskivinnuna fer at verða alt ov lítil, um vit ikki tora at geva ræðisrættindini til nøkur. Bæði fyri okkum sjálv og til okkara kundar. Vit tosa bara um tons og kg. Men tað at dríva fiskivinnu er meir enn bara at fiska. Bert at fiska í dagsins veruleika er ikki nóg ambitiøst; tað skal hagreiddast, flytast, seljast, marknaðarførast. Og um vit ikki gera av at lata nakað av hesum til nøkur, sum duga og kunna og hava megi til tess, so verður hetta ikki gjørt, í øllum førum ikki av føroyingum. Og tá eru vit aftur tímalønt, heldur enn at flyta okkum til vitan. Hesar uppgávur verða tiskil gjørdar av øðrum. Tí ynski eg: latið vera við at forkvakla hetta hugtak Ogn Føroya Fólks; fáid heldur karmar, soleiðis at tað vitanartunga arbeiðið kring fiskivinnuna verður í Føroyum, og ikki hjá øðrum, útlandskum, stórum fiskivinnufyritøkum.

Tað er val í hondum. Ymisk sjónarmið úr ymiskum sjónarhornum. Makrelur er og kemur at verða ein týðandi lutur í politiska kjakinum komandi tíðina. Vælsignaðu politikarar; ansið eftir tykk-

um, tykkara sjónarmiðum og tykkara integriteti. Ímyndin av frælsi eftir at múrurin fall, Vaclav Havel kallar hetta fyri Vald Freistingarinnar.

Politikkur er eitt menniskjalligt yrki, sum setur hørð krøv til moralska sansin; til evnini til kritiska sjálvrefleksjón, til veruliga ábyrgd, til smakk og takt, til evnini at liva seg inn í sálina hjá øðrum, til sans fyri mátahaldi og eyðmjúkleika. Tað er eitt arbeiði fyri serliga lítillátin menniskju. Fyri menniskju sum ikki lata seg tøla.

Øll sum pástanda at politikkur er eitt skitið arbeiði, lúgva. Politikkur er í veruleikanum eitt arbeiði fyri serliga rein menniskju, tí tað er so lætt at svína seg moralskt til í politikki. So lætt, at eitt lítið vakið menniskja slett ikki leggur merki til tað. Tí skulu tað vera serliga vakin menniskju sum halga seg til politikkk. Menniskju sum eru serliga vakin fyri tí tvískiljandi tilboðnum um eina tilverunnar sjálvsváttan, sum sprettur herúr.

Og hygg: hetta er ikki eitt føroyskt fyrbrigdi, men hóast tað so mugu føroyskir politikarar vera líka ansnir. Tí hetta er akkurát vandin við at vera politikari. Ráð eru altíð góð at fáa frá ymiskum keldum, men tey skulu jú vigast og metast. Grikkarnir høvdu eitt orakul í Delfi, og á tað vóru skrivaðir tveir setningar: ‘Kenn teg sjálvan’ og ‘Alt við máta’. Hesi ráð kunnu vit so ikki breggja okkum av at hava tikið til okkum, tí vit kenna ikki okkum sjálvi og enn minni gera vit hetta við máta. Hví kunnu vit ikki vera meiri nærløgd og røkin, og gera tað sum vit gera ordiliga? Søgán eigur at hava lært okkum, at ONKI annað loysir seg!

Hvør breiti kennir orðini: A horse, a horse, my kingdom for a horse. Hesi av Shakespare ódeyðiligjørdu orðini frá King

Richard III, tá hann doyði við slagið við Bosworth Field í 1485. Orsøkina kenna vit: Richard hevði ikki tíð at bíða eftir at smiðurin skógvaði hestin ordiliga. Tá var bara for seint. Latum okkum ikki gera sama feilin í makrelmálinum.

Eg fari uppá dekkið. Leggi meg fram á lúnningina at fáa mær eina sigarett. Veðrið er batnandi, og tað er stjórnuklárt. Har í havsbrúnni, siggi eg skuggarnar av hesum vónríku havsins gleðisgentum Franzisku, Victoriu og Gloriu og tí prúðu **LAFAYETTE**. Vóngóðar liggja tær og bíða til onkur kemur til tær. Eg smilist, men innast inni eitt sindur keddur at vit ikki hava dugað at loyst hesa uppgávuna betur enn vit hava gjørt. Kanska tí vit ikki hava gjørt nokk!

Havhestarnir liggja og sveima rundan um skipið; teir bara sveima. Eg komi at hugsa um líkkuna Jónathan Livingstone, sum ikki vildi satta seg við bert at flúgva og fáa sær føði, men vildi royna síni kynstur til tað ítarsta, við teimum veingjum sum hann nú einaferð hevði fingið. Men hann varð útstoyttur av flokkinum, tí hann ikki var sum hini.

Likkan Jónathan livdi restina av ævi síni einsamallur, men hann fleyg langt burtur, handan tey stóru fjøllini. Hansara størsta sorg var ikki einsemi. Tað var heldur, at hinar líkkurnar noktaðu at trúgva upp á dýrd flúgvingarinnar. Tær noktaðu at opna eyguni og síggja.

Í mínum stilla sinni standi eg og vóni at tað kunnu vera nógvar líkkur í tí flokkinum sum vil tilogna sær kynstrið at flúgva. Fari niður undir aftur í kamarið. Sonurin liggur og svevur sín søta blund og snorkar. Og eg leggi meg í koyggjuna; tryttur av degnum, lættur í lund og við einum smíli á varrunum sovni eg sum ein steinur.